

Водич за класификација според институционални сектори

I. Вовед

1. Институционалните сектори претставуваат групи на функционално исти институционални единици. Некои од институционалните сектори се делат на потсектори. Секој сектор и потсектор опфаќа институционални единици коишто имаат сличен начин на економско однесување, односно институционалните единици се групираат во сектори и потсектори зависно од видот на нивното производство и зависно од нивните главни дејности и функции. Секоја институционална единица му припаѓа на само еден сектор или потсектор.

Институционални единици се сите економски субјекти коишто се способни да поседуваат средства, да се задолжуваат и да остваруваат некоја економска активност и да вршат трансакции со другите институционални единици. Постојат два основни вида институционални единици: домаќинства (физички лица) и правни лица.

II. Поделба на институционални сектори и потсектори

2. Во најопшт облик постојат два основни институционални сектора:

- резиденти (национална економија),
- нерезиденти (надворешна економија).

Банките ги разграничуваат комитентите на резиденти и нерезиденти согласно со дефинициите за резидентност содржани во Законот за девизното работење („Службен весник на Република Македонија“ бр. 34/01, 49/01, 103/01, 51/03, 81/08, 24/11, 135/11, 188/13, 97/15, 153/15 и 23/16).

3. Резидентите, односно нерезидентите, понатаму се класифицираат во следниве основни сектори:

- нефинансиски друштва;
- држава;
- непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата;
- финансиски друштва; и
- домаќинства.

II.1 Нефинансиски друштва

4. Нефинансиските друштва опфаќаат институционални единици – правни лица, чијашто примарна дејност е производство на стоки и/или давање нефинансиски услуги, наменети за пазарите.

5. Определувањето потсектори на овој сектор се врши во зависност од тоа дали се контролирани од државата или не. Согласно со ова, ги разликуваме следниве потсектори:

- приватни нефинансиски друштва (коишто не ги контролира државата),
- и
- јавни нефинансиски друштва (коишто ги контролира државата).

6. Потсекторот јавни нефинансиски друштва се состои од сите нефинансиски друштва коишто се под контрола на државни единици. Контролата се дефинира како можност на државата за определување на генералната политика на друштвата, преку поседување повеќе од 50% од акциите со право на глас, преку пропис којшто ѝ дава право на државата да ја определува политиката на друштвото или да назначува директори.

7. Банките се должни да ги следат промените во сопственичката структура на јавните нефинансиски друштва – комитенти на банката. Во случај на приватизација на одделно друштво (губење контрола над друштвото од страна на државни единици), тоа треба да се прераспредели во потсекторот „приватни нефинансиски друштва“.

II.2 Држава

8. Секторот „држава“ ги вклучува сите институционални единици формирани за да ја спроведуваат политиката на државата преку инструменти на економска регулација, трансфер/прераспределба на приходите од задолжителни давачки и коишто претставуваат непазарни производители чиешто производство е наменето за индивидуална и заедничка потрошувачка, а коишто главно се финансираат преку задолжителни плаќања од страна на другите сектори. Државата има власт да ги пропише даноците, да ги распредели стоките и услугите и да го прераспредели доходот.

9. Секторот „држава“ ги опфаќа следниве потсектори:

- Централна влада;
- Локална самоуправа;
- Фондови за социјално осигурување.

Централната влада ги вклучува сите административни оддели на државата, како и другите централни органи чиешто надлежности вообичаено се протегаат врз целата економска територија, со исклучок на управувањето со фондовите за социјално осигурување. Исто така, се вклучени и оние непрофитни институции коишто се контролирани и претежно финансирани од страна на централната влада и чиешто надлежности се протегаат врз целата економска територија. Во овој потсектор припаѓаат оние институционални единици коишто се финансираат од Буџетот на Република Македонија, како на пример: претседателот на Република Македонија, Владата на Република Македонија, министерствата на Владата, Уставниот суд на Република Македонија, јавните правобранители, агенциите на Владата коишто се финансираат од Буџетот на Република Македонија, Фондот за осигурување на депозити и други.

Локалната самоуправа ги вклучува оние видови јавни служби чиешто надлежности се протегаат само врз локални делови од економската територија, освен локалните органи на фондовите за социјално осигурување. Овој потсектор ги вклучува и оние непрофитни институции коишто се контролирани

и се финансирани главно од страна на локалните управи и чиешто надлежности се ограничени на економската територија на локалните единици на самоуправа.

Фондовите за социјално осигурување вклучуваат специјални институционални единици коишто можат да работат на кое било ниво од државата: централно или локално. Тие претставуваат посебни институционални единици бидејќи располагаат со сопствени фондови, имаат сопствени средства и обврски и извршуваат финансиски трансакции за своја сметка. Во овој потсектор припаѓаат: Фондот за пензиско и инвалидско осигурување, Фондот за здравствено осигурување, Агенцијата за вработување и други.

II.3 Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата

10. Секторот „непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата“ се состои од непрофитни институции коишто претставуваат одделни правни лица. Нивни главни извори на средства се доброволните прилози во готовина или во стока.

11. Овој сектор ги вклучува следниве институционални единици коишто им обезбедуваат непазарни стоки и услуги на домаќинствата:

- Синдикати, професионални и стручни здруженија, асоцијации на потрошувачи, политички партии, цркви и религиозни здруженија (вклучувајќи ги и оние коишто се финансирани, но не и контролирани од државата), општествени, културни, рекреативни и спортски клубови, и

- Добротворни, хуманитарни и организации за давање помош коишто се финансирани преку доброволни трансфери во готовина или во стока од други институционални единици.

II.4 Финансиски друштва

12. Секторот финансиски друштва ги опфаќа сите институционални единици коишто главно вршат финансиско посредување и/или помошни финансиски дејности. Финансиското посредување е дејност во која една институционална единица се стекнува со финансиски средства и во исто време презема обврски за своја сметка преку вклучување во финансиски трансакции на пазарот. Помошните финансиски дејности се дејности што му се сродни на финансиското посредување, но коишто сами по себе не претставуваат финансиско посредување. Преку нив се помага и се поедноставува финансиското посредување.

13. Потсектори на овој сектор се следниве:

- Централната банка;
- Банките;
- Штедилниците;
- Осигурителните друштва;
- Пензиските фондови; и
- Други финансиски друштва.

Централна банка е Народната банка на Република Македонија.

Банките ги опфаќаат сите банки коишто од гувернерот на Народната банка на Република Македонија добиле дозвола за основање и работење. Со оваа дефиниција се опфаќаат и филијалите на банки од земјите членки на Европската Унија и филијалите на странски банки коишто од гувернерот на Народната банка на Република Македонија добиле дозвола за отворање и работење на територијата на Република Македонија.

Штедилниците ги опфаќаат сите штедилници коишто се основани и работат врз основа на дозвола од гувернерот на Народната банка на Република Македонија.

Во **осигурителни друштва** се вклучуваат друштвата и заводите коишто вршат работи на осигурување и реосигурување на индивидуалните институционални единици или групи единици.

Пензиските фондови ги вклучуваат институциите коишто осигуруваат групни ризици, а коишто се однесуваат на социјалните ризици и потребите на осигурените лица. Тие се формирани со цел да се обезбедат бенефиции за пензионирање на специфични групи вработени. Имаат сопствени средства и обврски и извршуваат финансиски трансакции за своја сметка. Во овој потсектор припаѓаат друштвата за управување со пензиските фондови и приватните доброволни фондови за пензиско осигурување.

Во **други финансиски друштва** се опфатени другите финансиски посредници (освен осигурителните друштва и пензиските фондови) и помошните финансиски институции.

Другите финансиски посредници (освен осигурителните друштва и пензиските фондови) ги опфаќаат различните видови финансиски посредници коишто се стекнуваат со средства преку прифаќање долгорочни и специјализирани средства и преку емисија на сопственички и должнички хартии од вредност. Овие посредници се специјализирани за кредитирање посебни групи должници преку користење специјални финансиски аранжмани како што се лизингот, операциите на финансиските деривати и сл. Другите финансиски посредници пред сè опфаќаат претпријатија коишто се занимаваат со финансиски лизинг, со комисијска продажба, дилери на хартии од вредност и финансиски деривати, компании за финансирање на увозот/извозот на стоки, холдинг-компаниите, инвестициските фондови и други.

Помошните финансиски институции ги опфаќаат сите претпријатија коишто главно се занимаваат со помошни финансиски дејности, односно дејности што му се сродни на финансиското посредување, но коишто самите по себе не претставуваат финансиско посредување. Тие не вршат финансиско посредување, туку нивната функција е да го олеснат финансиското посредување. Овој потсектор ги опфаќа: берзата, брокерските куќи, инвестициските советници, клириншките куќи, централниот депозитар на хартии од вредност и други.

II.5 Домаќинства

14. Секторот „домаќинства“ ги подразбира лицата или групите лица, поточно потрошувачите и трговците поединци кои произведуваат стоки

наменети за пазарите. Исто така, овој сектор ги вклучува лицата и групите лица кои произведуваат стоки и нефинансиски услуги исклучиво за сопствена употреба. Во овој сектор припаѓаат: физичките лица, трговците поединци и физичките лица кои согласно со Законот за трговски друштва не се сметаат за трговци.

II.6 Нерезиденти

15. При класификацијата на секторот „нерезиденти“ соодветно се применуваат општите начела и критериуми предвидени во деловите 1, 2, 3, 4 и 5 од ова поглавје, а што се однесуваат на секторот „резиденти“. Нерезидентите се класифицираат во следниве сектори:

- нефинансиски друштва;
- држава;
- непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата;
- финансиски друштва и
- домаќинства.

III. Секторизација пропишана во Сметковниот план за банките

16. Согласно со критериумите за класификација на комитентите по сектори и потсектори, наведени во овој водич, распоредот на сметките во Сметковниот план за банките е во согласност со следнава секторска структура:

Сектор/ потсектор	Ознака за сектор (составен дел на сметките во Сметковниот план за банките)	Ознака за потсектор (составен дел на сметките во Сметковниот план за банките)
Резиденти		
Нефинансиски друштва	0	
Приватни нефинансиски друштва		00
Јавни нефинансиски друштва		01
Држава	1	
Централна влада		10
Локална самоуправа		11
Фондови за социјално осигурување		12
Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата	2	
Финансиски друштва	5	
Централна банка		50
Банки		51
Штедилници		52
Осигурителни друштва		53
Пензиски фондови		54
Други финансиски друштва		55
Домаќинства	7	
Самостојни вршители на дејност со личен труд		70

Физички лица		71
Нерезиденти	8	
Нефинансиски друштва		80
Држава		81
Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата		82
Финансиски друштва		85
Домаќинства		87